

Л. А. Слатвінська

ТЕЛЕОЛОГІЧНІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ МОЛОКОПРОДУКТОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ

У статті досліджено системну сутність розвитку молокопродуктового підкомплексу, проаналізовано основні напрями наукових інтересів з даної проблеми. Запропоновано схему диференціації та інтеграції складових молокопродуктового підкомплексу України. Розроблено принципову модель системоутворення у молокопродуктовому підкомплексі, яка є об'єктом управління з метою досягнення телеологічних орієнтирів підкомплексу.

Ключові слова: молокопродуктовий підкомплекс, телеологічні орієнтири, системоутворення, інтеграція, диференціація.

Постановка проблеми. Сучасний економічний розвиток молокопродуктового підкомплексу України активно демонструє сильні та слабкі сторони, що створюють одночасно можливості та загрози довгостроковому економічному зростанню в контексті обраного стратегічного євроінтеграційного поступального курсу.

Найактуальнішими проблемами національного молокопродуктового підкомплексу є: зменшення поголів'я корів в усіх категоріях господарств; зменшення обсягів виробництва молока в господарствах населення; незначне зростання обсягів виробництва молока в сільськогосподарських підприємствах; зменшення промислового виробництва молочних продуктів; зниження споживання молочних продуктів населенням України, що становить 54 % від раціонально встановленої норми. Зменшення обсягів експорту молочної продукції у 2015 році порівняно з

2011 роком на 69,8%. В цілому зовнішня торгівля у 2015 році характеризується експортом молочних продуктів до 90 країн світу, а імпорту здійснювався з 29 країн. Також Україна отримала європейські сертифікати якості на початку 2016 року, які підтвердили відповідність молочної продукції 10 – ти підприємств міжнародним нормам та стандартам, завдяки чому вдалося увійти на ринок ЄС [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зростання інтересу до проблем розвитку молокопродуктового підкомплексу підтверджується численними працями вітчизняних науковців як С. Васильчак, О. Данилевська, М. Ільчук, І. Лукінов, Н. Мазур, Ю. Нестерчук, М. Пархомець, О. Шубравська. Проте прискорення техніко-технологічного оновлення молокопродуктового підкомплексу породжує потребу формування системи цілей та стандартизаційних передумов інноваційного інвестування молокопродуктового підкомплексу, що й обумовило актуальність теми дослідження, його структурну побудову, наукове і практичне значення.

Метою дослідження є обґрунтування на основі системного підходу наукового узагальнення сутності цільових орієнтирів розвитку молокопродуктового підкомплексу. Побудова схеми якісної диференціації та інтеграції складових підкомплексу. Розробка моделі системоутворення молокопродуктового підкомплексу як об'єкта управління.

Виклад основного матеріалу. У сучасному світі молоко є продуктом, який виробляється у аграрному секторі економіки. Закон України «Про пріоритетність соціального розвитку села та АПК в народному господарстві» говорить про те, що згадана пріоритетність об'єктивно впливає з виняткової значущості та незамінності вироблюваної продукції сільського господарства у життєдіяльності людини і суспільства [2].

І якщо в теоретичному плані пріоритет розглядається як переважаюче, найголовніше [3], то слід дослухатися до думки І.І. Лукінова щодо підтримки стратегічних пріоритетів, які визначають сьогоdnішній і

майбутній прогрес, минаючи навіть мінливу поточну кон'юнктуру [4, с. 224].

Стратегія довгострокового розвитку економіки України, доводять вчені-економісти, може бути, на відміну від Заходу, орієнтована на традиційно розвинуті технології, що здійснюють переробку перш за все мінерально-сировинних ресурсів і продукції сільського господарства (ендогенізована модель розвитку – з якомога повнішим ступенем ефективного використання внутрішніх ресурсів і факторів розвитку; [5, с.30, 6]. Варто нагадати, що у свій час Ф. Кене пропагував рух від низької до високої аграрної культури [7, с.70]. І сучасна Україна має значні можливості для розвитку аграрного сектора, економіки, перетворення його у високоефективний сектор економіки, здатний повно забезпечувати економічну та продовольчу безпеку держави [8, с.181].

За даними Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО), молоко і молочні продукти є незамінними постачальниками важливих елементів харчування людини, які виробляються певними продовольчими системами (milk production system) [9, с. 35; 10, с. 28, 11].

Отже, розвиток молокопродуктового підкомплексу за своєю сутністю є розвитком певної виробничої системи, а тому потребує застосування системного підходу. Толковий словник іншомовних слів визначає таке поняття, як “комплекс” [англ. complex < фр. complexe < лат. complēxus зв'язок, сполучення]: сукупність, сполучення чогось, або ж сукупність пов'язаних одна з іншою галузей народного господарства [12].

Молокопродуктовий підкомплекс, за визначенням Н.А. Мазур, – це складна багаторівнева агробіотехніко-економічна система, де агробіологічні, технічні та економічні ланки в процесі виробництва вступають у взаємодію як між собою, так і з зовнішнім середовищем [13, с. 10]. Тому його розвиток має будуватися на системному підході, який

забезпечує врахування усієї складності управління такими системами [14, с. 15].

Загалом, питанням інтеграції у молокопродуктовому підкомплексі були присвячені численні наукові дослідження. Так, М.М. Ільчук виділяє суб-інтегровані утворення (селекція – кормовиробництво – молочне скотарство – реалізація охолодженого молока), обґрунтовує можливість окупності залучених інвестицій саме в інтегровану галузь з досконалими взаємовідносинами усіх учасників інтеграції; крім того, враховуючи низьке завантаження молокозаводів (на рівні 25-40 %), М.М. Ільчук вказує (при зменшенні зовнішнього попиту й відповідного спаду цін на молоко-сировину) на тенденцію їх інтеграції з самими потужними виробниками молока ($\geq 2,5$ тонн молока за добу) [15, с. 12, 16, 17].

М.К. Пархомець визначив молокопродуктовий підкомплекс як складову АПК, багатогалузеву систему, в якій постійно відбувається і вдосконалюється процес поєднання відокремлених виробництв у єдиний інтегрований спосіб виготовлення молокопродуктів за схемою «виробництво → переробка → споживання» (горизонтальна і вертикальна інтеграція суб'єктів виробництва і переробки молока) при закономірностях комплексоутворення: перетворення виробництва та переробки аграрної продукції в єдину цілісність на всіх рівнях: виробничо-територіальної єдності (район, область, країна) [18, с. 3].

Ю.О. Нестерчук наголошує на тому, що Україні на сьогодні потрібен якісно новий етап аграрно-промислової інтеграції через створення передумов для процесів виробничої самоорганізації; агропромислова інтеграція означає організаційно-економічне поєднання сільськогосподарського і технологічно пов'язаного з ним промислового виробництва з метою одержання кінцевої продукції із сільськогосподарської сировини та досягнення більшої економічної вигоди

завдяки взаємній зацікавленості усіх учасників агропромислового виробництва у кінцевих результатах спільного господарювання [19, с.17].

С. Янг пропонує проводити аналіз окремих властивостей системи, що виробляє рішення на основі оцінки кожної властивості в контексті цілісної системи, бо всі частини системи мають бути ефективним чином об'єднані в єдине ціле, хоча конкретні рекомендації, що дозволяють забезпечити повне об'єднання всіх елементів, ще не розроблені, за винятком загальних побажань щодо знання керівником переваг різних методів і використання їх в своїй роботі. Він стверджує, що поки всі частини системи не будуть погоджені, загальні результати виявляться неповноцінними, навіть якщо окремі частини системи управління ефективні; як вихід з такого становища – якомога точніше формулювати і визначати цілі організації та вибрати засоби їх досягнення. На його думку, дійсною мірою ефективності і добробуту організації є темпи її вдосконалення (досягнення мети завжди динамічне і вимірюється швидкістю наближення до стану теоретично граничної досконалості), але ж економічні системи можуть бути настільки складними, що побудова повної і точної моделі системи виявляється неможливою: у такому випадку слід скласти узагальнене уявлення про природу певних економічних процесів і постаратися дедукувати найкращу систему, виходячи з цієї ж абстракції [20, с. 29, 21, 22, 23].

Слід вказати й на певну асиметрію у дослідженнях проблематики розвитку молокопродуктового підкомплексу, яка переважним чином розглядає аспекти взаємодії виробників та переробників молока і часто ігнорує роль виробництва кормів. Так, Е.Я. Борисенко стверджував, що до факторів, які у найбільшій мірі впливають на молочну продуктивність тварин, відносяться умови годівлі (якщо середній надій на корову за 300 днів збільшився з 3389 до 5235 кг (+ 54,4 %), то кількість кормових одиниць у розрахунку на одну корову – з 3256 до 5420 (+ 66,5 %); при цьому кількість концентратів збільшилася на 65,4 % [24, с. 234].

М.К. Пархомиць стверджує, що для отримання від корови за рік 4000–6000 кг молока систему кормовиробництва треба будувати так, щоб на корову щорічно згодовувати кормів загальною поживністю 42-54 ц корм. од., у тому числі концентрованих кормів – 28–35%. [25, с. 13]. За даними М.В. Калінчика й інших авторів, молочна продуктивність корів визначається на 97 % витратами концентрованих кормів на одну корову. При цьому, на їх думку, застосування нових підходів до годівлі корів потребує відповідних організаційних і технічних засобів для заготівлі кормів, їх зберігання, подрібнення, хімічної обробки, застосування технологічного устаткування для доїння, зберігання і транспортування молока з необхідними обсягами інвестицій та гарантування їх окупності з наступним досягненням стабільно високої ефективності галузі молочного скотарства. Підтримка високого рівня молочної продуктивності корів потребує також організації на рівні держави системи нагромадження, телекомунікаційної передачі і використання інформаційних ресурсів для моніторингу показників експрес-аналізу якості кормів, його хімічного складу і практики годівлі великої рогатої худоби, створення та постійної актуалізації електронних довідників з хімічного складу кормів за багатьма показниками, норм годівлі тварин тощо, що є основою для оптимізації раціонів годівлі тварин з відповідним реальним досягненням гарантованого рівня продуктивності та ефективності функціонування молочних ферм [26, с. 75; 27, с. 81]. Іншими словами, кормовиробництво потребує інновацій, інвестицій, інформатизації даної галузі з врахуванням аспектів стандартів якості кормів і їх застосування.

В процесі дослідження встановлено, що останнім часом в Україні виробництво молока в сільськогосподарських підприємства стало об'єктом глибоких наукових інтересів. С. В. Васильчак наводить дані щодо мінімальної концентрації поголів'я на фермах Польщі (14) і Франції (52), бо саме це забезпечує таке виробництво молока на рівні вимог промислової переробки (без дотику людських рук і повітря); тому

альтернативи інноваційних змін у виробництві молока не існує [24, с. 21]. За даними І. М. Кудлая, запровадження енергетично збалансованого і екологічно безпечного біотехнологічного комплексу з виробництва молока на 1000 корів дозволяє вдвічі збільшити обсяг виробленого молока при зменшенні витрат кормів на 1 ц молока на 37,5 % і витрат праці на 1 ц у 7,8 разів, а також собівартості 1 ц виробленого молока на 28 % порівняно з традиційною технологією [29, с. 30].

На думку О. Є. Данилевської, для підвищення економічної ефективності виробництва молока бажано: зростання продуктивності худоби; розширення використання досконалих засобів механізації і енергозберігаючих технологій, які дають змогу істотно знизити затрати праці та енергоресурсів на виробництво продукції; підвищення якості молочної сировини і посилення контролю за дотриманням належного санітарного стану на фермах [30, с. 10].

Проте на шляху цього результату можуть стати на заваді обставини, які вимагають суттєвих змін у галузі. Так, О. В. Шубравська вважає, що кількість і якість молочної сировини, що виробляється сьогодні в Україні, не відповідає вимогам ринку, а основними причинами цього є дрібно-товарність виробництва молока, скорочення молочного поголів'я, неефективність селекційної роботи, дефіцит коштів для впровадження передових технологій годівлі, утримання та відтворення стада, слабкість стимулів покращення організації праці [31, с. 91].

М. М. Ільчук стверджує, що майже 90 % великих господарств мають дуже низьку молочну продуктивність корів [17, с. 5]. На його думку, витрати на одержання якісного молока можуть бути окуплені, якщо буде досягнута достатньо висока молочна продуктивність корів при одночасному зниженні витрат кормів та їх собівартості, для чого необхідно змінити підхід до проблем кормовиробництва, беручи до уваги, що чим довше (і пізніше оптимального терміну) заготовляють сінаж, силос і сіно,

тим нижча концентрація обмінної енергії в 1 кг сухої речовини корму (КОЕ), а відповідно для досягнення прогнозованого рівня продуктивності тварин слід значно збільшити (у 2-5 разів) концентрованих кормів (собівартість одиниці сухої речовини концентрованих кормів та їх основних елементів значно вища порівняно із собівартістю об'ємних кормів); тому поліпшення якості молока вимагає запровадження інновацій та інвестицій в систему виробництва кормів і їх раціонального використання, реконструкцію приміщень з утримання тварин, доїльних залів та молочних заводів [15, с. 37].

Кожна молочна ферма, яка прагне бути в ланцюгу постачань для виробництва молочної продукції на експорт чи отримати знак екомаркування продукції, повинна розробляти власну систему забезпечення менеджменту довкілля, з використанням стандартів ДСТУ ISO 14001. Крім того, екологічний менеджмент повинен відображувати повний технологічний цикл виробництва і весь життєвий цикл продукції. Але перш за все керівництво ферми повинно бути готовим до впровадження екологічної політики в межах виробництва. Для цього необхідно розробити екологічну політику молочної ферми [36].

Таким чином, телеологія розвитку молокопродуктового підкомплексу є продовженням застосування системного підходу до даного об'єкта. Це свідчить про нагальність експериментування щодо застосування світового досвіду реалізації великих програм і проектів, без яких вирішення державних завдань розвитку сфери молочного виробництва на сьогодні малоймовірне, а може й неможливе.

Відповідно на державному рівні активізується пошук форм і методів державного регулювання, при якому у більшій мірі розкриється потенціал молокопродуктового підкомплексу. Як відомо, Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року [32] передбачала пошук

і залучення високотехнологічних інвестицій при участі усіх рівнів державного управління (центр-регіон-район).

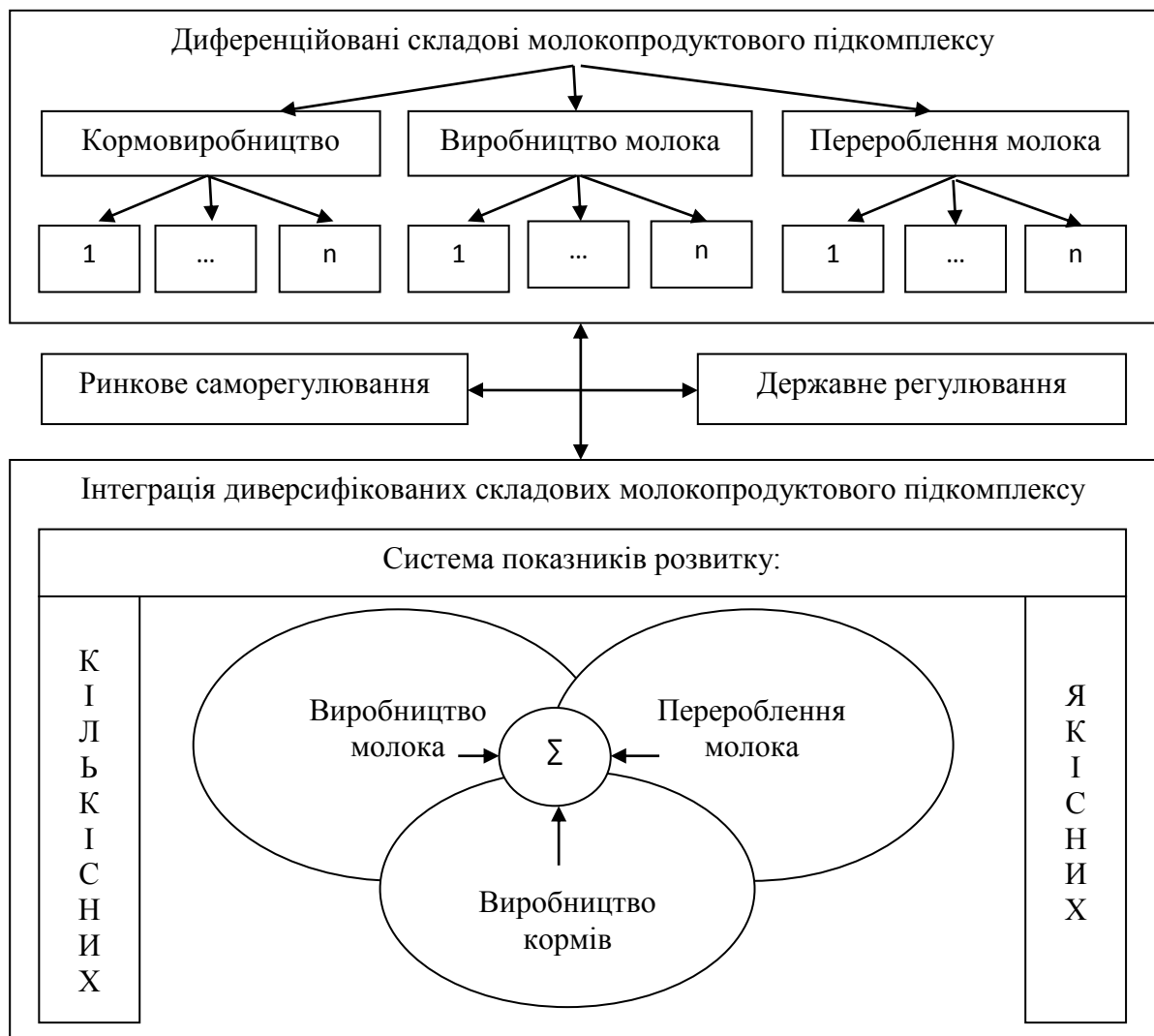

Рис. 1. Принципова схема диференціації та інтеграції складових молокопродуктового підкомплексу України

Джерело: розроблено автором

Інвестиції повинні спрямовуватися не на рівень адміністративного апарату, а безпосередньо на рівень системи виробництва, який потребує якнайскорішої модернізації з врахуванням вимог високих стандартів, у т. ч. стандартів інформаційного суспільства, яке нині входить органічною складовою до процесу розширеного відтворення міст і сіл України.

Таким чином, інвестиційно-інноваційна модель та оновлення основних засобів виробництва у молочній сфері, враховуючи виклики часу, особливо у частині реалізації завдань забезпечення продовольчої безпеки, мають високий рейтинг як актуальна задача науки і практики.

Безумовно, враховуючи те, що розвиток економіки здійснюється на основі двох механізмів – її диференціації та інтеграції – при розробленні моделі економічного розвитку молокопродуктового підкомплексу, що схематично зображено на (рис 1.) нами було враховано дію вищезгаданих механізмів розвитку.

Відповідно до розпорядження КМУ «Про схвалення Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року» [33] стратегічними цілями розвитку аграрного сектору є: гарантування продовольчої безпеки держави; підвищення рівня інвестиційної привабливості галузей аграрного сектору та фінансової безпеки сільськогосподарських підприємств; підвищення конкурентоспроможності вітчизняної сільськогосподарської продукції, ефективності галузей, забезпечення стабільності ринків; розширення участі України у забезпеченні світового ринку сільськогосподарською продукцією.

Пріоритетними напрямками досягнення стратегічних цілей є: забезпечення продовольчої безпеки держави шляхом: забезпечення якості та безпечності харчових продуктів, дотримання вимог до їх виробництва у результаті удосконалення системи сертифікації виробництва і стандартизації, впровадження на усіх підприємствах переробної та харчової промисловості систем управління якістю та безпечністю харчових продуктів, створення мережі лабораторій для визначення рівня якості сільськогосподарської продукції, делегування саморегульвним об'єднанням на засадах взаємовідповідальності частини повноважень щодо здійснення контролю за відповідністю сільськогосподарської продукції національним стандартам.

Рис.2. Принципова модель системоутворення у
молокопродуктовому підкомплексі

Джерело: розроблено автором

Наступним орієнтиром в нашому дослідженні виступають принципи розвитку аграрного сектору у сфері організації аграрного виробництва та молокопродуктового підкомплексу зокрема, що передбачають збалансованість його розвитку за економічними, соціальними та екологічними критеріями.

Також, зважаючи на тезу І.І. Лукінова щодо трансформації економіки у нову систему, моделюючи її з врахуванням конкретних умов та специфіки України [34, с. 17], то розробленню наукової моделі трансформації молокопродуктового підкомплексу має передувати діагностика економічної системи, по-перше, на мікрорівні – сукупність досліджень для з'ясування цілей функціонування підприємств, способів їх досягнення і виявлення недоліків, по-друге, на макрорівні – комплекс досліджень для виявлення реальних цілей розвитку економічної системи (у даному

випадку – молокопродуктового підкомплексу), способів їх досягнення та недоліків, способів їх усунення та раціональних варіантів розвитку [35].

На основі проведеного дослідження нами запропонована загальна принципова модель системоутворення у молокопродуктовому підкомплексі, що схематично наведена на (рис. 2). Дана модель є об'єктом управління з метою досягнення телеологічних орієнтирів молокопродуктового підкомплексу.

Висновок. Розвиток молокопродуктового підкомплексу за своєю сутністю є відображенням структурно - функціональних змін пріоритетної в аграрному секторі економіки виробничої системи внаслідок інноваційного інвестування з врахуванням специфіки складових і характеру впливу на них ефективного партнерства системи державного регулювання і ринкового саморегулювання. Це пояснює необхідність поступального руху з урахуванням вимог суттєвої активізації інноваційного інвестування, впровадження стандартизації, сертифікації, інформатизації суспільства як мотиватора розвитку економічних відносин у всіх складових молокопродуктового підкомплексу.

При формуванні моделі розвитку підкомплексу чітко визначена мета системоутворення молокопродуктового підкомплексу, яка вимагає інтеграції та диференціації виробничої та управлінської підсистем, що має бути забезпечене якісним державним регулюванням, ринковим саморегулюванням та ефективним партнерством на всіх управлінських ієрархічних рівнях (центр-регіон-район). Ефективність управлінської підсистеми має підтверджуватись високими економічними показниками у виробничій сфері. Синергетичний ефект інноваційного інвестування, інформатизації, стандартизації та управління якістю має бути відображеним у кормовиробництві, селекції молочного скотарства, виробництві молока і молочної продукції, а також попитом молочних продуктів на внутрішньому та зовнішніх ринках.

Список використаної літератури

1.Сучасний стан та перспективи розвитку молочної промисловості. Спікери: Мончак Олександр, Денисенко Віктор /The Dairy News [Електроннийресурс].–

Режидоступу:<http://www.dairynews.com.ua/presentation/suchasniy-stan-ta-perspektivi-rozvitku-molochno-pr.html>; .Suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku molochnoi promyslovosti. Spikery: Monchak Oleksandr, Denysenko Viktor /The Dairy News [Elektronnyi resurs].– Rezhym dostupu:<http://www.dairynews.com.ua/presentation/suchasniy-stan-ta-perspektivi-rozvitku-molochno-pr.html>

2. Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві. Закон України № 400 від 17 жовтня 1990 р. // Відомості Верховної Ради (ВВР), 1990, № 45, ст.602; Pro priorytetnist sotsialnoho rozvytku sela ta ahropromyslovoho kompleksu v narodnomu hospodarstvi. Zakon Ukrainy № 400 vid 17 zhovtnia 1990 r. // Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR), 1990, № 45, st.602.

3. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.3 / Резол.: ... С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: видавничий центр “Академія”, 2002. – 952 с.; Ekonomichna entsyklopediia: U trokh tomakh. T.3 / Rezol.: ... S.V. Mochernyi (vidp. red.) ta in. – K.: vydavnychiy tsentr “Akademiia”, 2002. – 952 s.

4. Лукінов І.І. Вибрані твори. У двох книгах. – Кн. 1. / І.І. Лукінов– К.: ННЦ ІАЕ, 2007. – 816 с.; Lukinov I.I. Vybrani tvory. U dvokh knykhakh. – Кн. 1. / I.I. Lukinov– K.: NNTs IAE, 2007. – 816 s.

5. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / За ред. Акад. НАН України В.М.Гейця. – К.: Ін-т екон. прогнозув.; Фенікс, 2003. – 1008 с.; Ekonomika Ukrainy: stratehiia i polityka dovhostrokovoho rozvytku / Za red. Akad. NAN Ukrainy V.M.Heitsia. – K.: In-t ekon. prohnouzuv.; Feniks, 2003. – 1008 s.

6. Гэлбрейт Дж. Новое индустриальное общество: Пер. с англ. / Дж. Гэлбрейт. – М.: ООО «Издательство АСТ»: ООО «Транзиткнига»; СПб.: Terra Fantastica, 2004. – 602 с.; Helbreit Dzh. Novoe yndustryalnoe obshchestvo: Per. s anhl. / Dzh. Helbreit. – М.: ООО «Yzdatelstvo AST»: ООО «Tranzytknyha»; SPb.: Terra Fantastica, 2004. – 602 s.
7. Кенэ Ф. Избранные экономические сочинения. / Ф. Кенэ ; Пер. с англ. – М.: Директмедиа Паблишинг, 2008. – 5538 с.; Kene F. Izbrannye ekonomicheskie sochineniya. / F. Kene ; Per. s angl. – М.: Direktmedia Pablishing, 2008. – 5538 s.
8. Стратегія економічного і соціального розвитку України на 2004-2015 рр. “Шляхом європейської інтеграції” / Авт. кол.: А.С.Гальчинський, В.М.Геєць та ін.; Нац. ін-т стратег. дослідж., Ін-т екон. прогнозування НАН України, М-во економіки та з питань європ. інтегр. України. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004. – 416 с.; Stratehiia ekonomichnoho i sotsialnoho rozvytku Ukrainy na 2004-2015 rr. “Shliakhom yevropeiskoi intehratsii” / Avt. kol.: A.S.Halchynskiyi, V.M.Heiets ta in.; Nats. in-t strateg. doslidzh., In-t ekon. prohnozuvannia NAN Ukrainy, M-vo ekonomiky ta z pytan yevrop. intehr. Ukrainy. – К.: IVTs Derzhkomstatu Ukrainy, 2004. – 416 s.
9. Milk and dairy products in human nutrition / Food and agriculture organization of the United Nation. – Rome, 2013. – 404 p.; Milk and dairy products in human nutrition / Food and agriculture organization of the United Nation. – Rome, 2013. – 404 p.
10. The state of food and agriculture: food systems for better nutrition / Food and agriculture organization of the United Nation. – Rome, 2013. – 114 p.; The state of food and agriculture: food systems for better nutrition / Food and agriculture organization of the United Nation. – Rome, 2013. – 114 p.
11. Великий Ю.В. Економічна ефективність виробництва молока та шляхи її підвищення [Текст] : автореф. дис... канд. екон. наук: 08.06.01 / Юрій Володимирович Великий ; Нац. аграр. ун-т. – Київ, 2001. – 17 с.; Velykyi

Yu.V. Ekonomichna efektyvnist vyrobnytstva moloka ta shliakhy ii pidvyshchennia [Tekst] : avtoref. dys... kand. ekon. nauk: 08.06.01 / Yurii Volodymyrovych Velykyi ; Nats. ahrar. un-t. – Kyiv, 2001. – 17 s.

12. Крысин Л.П. Толковый словарь иноязычных слов. / Л.П. Крысин. – М.: Эксмо, 2008. – 944 с.; Krysin L.P. Tolkovyy slovar inoyazychnykh slov. / L.P. Krysin. – М.: Eksmo, 2008. – 944 s.

13. Мазур Н. А. Молокопродуктовый підкомплекс Поділля в системі продовольчого забезпечення населення . Монографія / Н. А. Мазур. – Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2012. – 216 с.; Mazur N. A. Molokoproductovyi pidkompleks Podillia v systemi prodovolchoho zabezpechennia naseleennia . Monohrafiia / N. A. Mazur. – Kam'ianets-Podilskyi : Vydavets PP Zvoleiko D.H., 2012. – 216 s.

14. Информационные системы в управлении производством: Пер. с англ. / ред. Васильева Ю.П. – М.: «Прогресс», 1973. – 350с.; Ynformatsyonnye systemy v upravlenyy proyzvodstvom: Per. s anhl. / red. Vasyleva Yu.P. – М.: «Prohress», 1973. – 350s.

15. Ільчук М. М. Економічні напрямки ефективного функціонування молокопродуктового підкомплексу України [Текст] : автореф. дис... докт. екон. наук: 08.07.02 / М. М. Ільчук ; Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки». - К., 2004. – 37 с.; Ilchuk M. M. Ekonomichni napriamky efektyvnoho funktsionuvannia molokoproductovoho pidkompleksu Ukrainy [Tekst] : avtoref. dys... dokt. ekon. nauk: 08.07.02 / M. M. Ilchuk ; Natsionalnyi naukovyi tsentr «Instytut ahrarnoi ekonomiky». - K., 2004. – 37 s.

6. Гиппократ. Избранные книги. Пер. с греч. В.И.Руднева. – М.: Медгиз, 1936. – 736 с.; Gippokrat. Izbrannye knigi. Per. s grech. V.I.Rudneva. – М.: Medgiz, 1936. – 736 s.

17. Ільчук М. М. Ефективне функціонування молокопродуктового підкомплексу України / М. М. Ільчук. – К.: Нічлава, 2004. – 312 с.; Ilchuk

М. М. Efektyvne funktsionuvannia molokoproduktovoho pidkompleksu Ukrainy / М. М. Ilchuk. – К.: Nichlava, 2004. – 312 s.

18. Пархомець М. К. Організаційно-економічні основи формування та ефективного функціонування молокопродуктового підкомплексу [Текст] : автореф. дис... д-ра екон. наук: 08.07.02 / Микола Кирилович Пархомець ; Тернопільська академія народного господарства. – Тернопіль, 2004. – 31 с.; Parkhomets M. K. Orhanizatsiino-ekonomichni osnovy formuvannia ta efektyvnoho funktsionuvannia molokoproduktovoho pidkompleksu [Tekst] : avtoref. dys... d-ra ekon. nauk: 08.07.02 / Mykola Kyrylovych Parkhomets ; Ternopil'ska akademiia narodnoho hospodarstva. – Ternopil, 2004. – 31 s.

19. Нестерчук Ю.О. Інтеграційні процеси в аграрно-промисловому виробництві / Ю.О.Нестерчук // Умань: Видавець «Сочинський, 2009. – 372 с.; Nesterchuk Yu.O. Intehratsiini protsesy v ahrarno-promyslovomu vyrobnytstvi / Yu.O.Nesterchuk // Uman: Vydavets «Sochynskiy, 2009. – 372 s.

20. Янг С. Системное управление организацией. / С. Янг ; пер. с англ. под ред. С. П. Никанорова, С. А. Батасова. – М.: Советское радио, 1972. – 456 с.; 20. Yang S. Sistemnoe upravlenie organizatsiey. / S. Yang ; per. s angl. pod red. S. P. Nikanorova, S. A. Batasova. – M.: Sovetskoe radio, 1972. – 456 s.

21. Діброва А.Д. Державне регулювання сільськогосподарського виробництва [Текст] : автореф. дис. ... докт. екон. наук: 08.00.03 / А. Д. Діброва ; Нац. наук. центр «Інститут аграрної економіки» – К., 2008. – 40 с.; Dibrova A.D. Derzhavne rehuliuвання silskohospodarskoho vyrobnytstva [Tekst] : avtoref. dys. ... dokt. ekon. nauk: 08.00.03 / A. D. Dibrova ; Nats. nauk. tsentr «Instytut ahrarnoi ekonomiky» – K., 2008. – 40 s.

22. Мазур Н. А. Молокопродуктовий підкомплекс Поділля в системі продовольчого забезпечення населення . Монографія / Н. А. Мазур. – Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2012. – 216 с.; Mazur N. A. Molokoproduktovy pidkompleks Podillia v systemi prodovolchoho

zabezpechennia naselennia . Monohrafiia / N. A. Mazur. – Kam`ianets-Podilskyi : Vydavets PP Zvoleiko D.H., 2012. – 216 s.

23. Музыченко А. С., Подзигун С. Н. Особенности государственного регулирования аграрной экономики в условиях рыночных отношений / А. С. Музыченко, С. Н. Подзигун // Вектор науки Тольяттинского государственного университета. – Серия : экономика и управление. – 2011. – № 3. – С. 26-30; Muzychenko A. S., Podzigun S. N. Osobennosti gosudarstvennogo regulirovaniya agrarnoy ekonomiki v usloviyakh rynochnykh otnosheniy / A. S. Muzychenko, S. N. Podzigun // Vektor nauki Tolyattinskogo gosudarstvennogo universiteta. – Seriya : ekonomika i upravlenie. – 2011. – № 3. – S. 26-30.

24. Борисенко Е.Я. Разведение сельскохозяйственных животных. Учебник / Е.Я. Борисенко. – Изд. 4-е, перераб. и доп. – М.: Колос, 1966. – 463 с.; Borisenko Ye.Ya. Razvedenie selskokhozyaystvennykh zhivotnykh. Uchebnik / Ye.Ya. Borisenko. – Izd. 4-e, pererab. i dop. – M.: Kolos, 1966. – 463 s.

25. Пархомець М. К. Організаційно-економічні основи формування та ефективного функціонування молокопродуктового підкомплексу [Текст] : автореф. дис... д-ра екон. наук: 08.07.02 / Микола Кирилович Пархомець ; Тернопільська академія народного господарства. – Тернопіль, 2004. – 31 с.; Parkhomets M. K. Orhanizatsiino-ekonomichni osnovy formuvannia ta efektyvnoho funktsionuvannia molokoproduktovoho pidkompleksu [Tekst] : avtoref. dys... d-ra ekon. nauk: 08.07.02 / Mykola Kyrylovych Parkhomets ; Ternopilska akademiia narodnoho hospodarstva. – Ternopil, 2004. – 31 s.

26. Калинин Николай Владимирович. Оптимизация размеров сельскохозяйственных предприятий по производству молока и говядины: монография / Н.В. Калинин, А.А. Петрыченко. – К.: ННЦ ИАЭ, 2011. – 208 с.; Kalinchik Nikolay Vladimirovich. Optimizatsiya razmerov selskokhozyaystvennykh predpriyatiy po proizvodstvu moloka i govyadiny:

monografiya / N.V. Kalinchik, A.A. Petrychenko. – K.: NNTs IAE, 2011. – 208 s.

27. Калінчик М.В., Алексеєнко І.М., Лисенко К.О. Тенденції у досягненнях науки і практики годівлі тварин способом оптимізації раціонів // М.В. Калінчик, І.М. Алексеєнко, К.О. Лисенко // Продуктивність агропромислового виробництва (економічні науки): Науково-практичний збірник Українського НДІ продуктивності АПК. – 2012. – № 22. – С. 74-82; Kalinchyk M.V., Aleksieienko I.M., Lysenko K.O. Tendentsii u dosiahnenniakh nauky i praktyky hodivli tvaryn sposobom optymizatsii ratsioniv // M.V. Kalinchyk, I.M. Aleksieienko, K.O. Lysenko // Produktivnist ahropromyslovoho vyrobnytstva (ekonomichni nauky): Naukovo-praktychnyi zbirnyk Ukrainiskoho NDI produktyvnosti APK. – 2012. – № 22. – S. 74-82.

28. Васильчак С.В. Розвиток виробництва молока та ринку молочних продуктів в Карпатському регіоні України [Текст] : автореф. дис... д-ра екон. наук: 08.00.03 / С. В. Васильчак ; Нац. наук. центр "Ін-т аграр. економіки" УААН. – Київ, 2007. – 37 с.; Vasylchak S.V. Rozvytok vyrobnytstva moloka ta rynku molochnykh produktiv v Karpatskomu rehioni Ukrainy [Tekst] : avtoref. dys... d-ra ekon. nauk: 08.00.03 / S. V. Vasylchak ; Nats. nauk. tsentr "In-t ahrar. ekonomiky" UAAN. – Kyiv, 2007. – 37 s.

29. Кудлай І.М. Наукове обґрунтування та зоотехнічна оцінка енергетично збалансованого і екологічно безпечного біотехнологічного комплексу з виробництва молока [Текст] : автореф. дис. ... д-ра с.-г. наук : 06.02.04 / І. М. Кудлай ; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. – Київ, 2011. – 39 с.; Kudlai I.M. Naukove obgruntuvannia ta zootekhnichna otsinka enerhetychno zbalansovanoho i ekolohichno bezpechnoho biotekhnolohichnoho kompleksu z vyrobnytstva moloka [Tekst] : avtoref. dys. ... d-ra s.-h. nauk : 06.02.04 / I. M. Kudlai ; Nats. un-t bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy. – Kyiv, 2011. – 39 s.

30. Данилевська О.Є Напрями розвитку та розміщення молочного скотарства і підвищення його економічної ефективності [Текст] : автореф. дис... канд. екон. наук: 08.07.02 / Ольга Євгеніївна Данилевська ; Ін-т аграр. економіки УААН. – Київ, 2002. – 20 с.; Danylevska O.Ie Napriamy rozvytku ta rozmishchennia molochnoho skotarstva i pidvyshchennia yoho ekonomichnoi efektyvnosti [Tekst] : avtoref. dys... kand. ekon. nauk: 08.07.02 / Olha Yevheniivna Danylevska ; In-t ahrar. ekonomiky UAAN. – Kyiv, 2002. – 20 s.
31. Шубравська О.В. Розвиток ринку молока і молочної продукції: світові тенденції і вітчизняні перспективи / О.В. Шубравська, Т.В. Сокольська // Економіка і прогнозування. – 2008. – № 2. – С. 80-93; Shubravska O.V. Rozvytok rynku moloka i molochnoi produktsii: svitovi tendentsii i vitchyzniani perspektyvy / O.V. Shubravska, T.V. Sokolska // Ekonomika i prohnozuvannia. – 2008. – № 2. – S. 80-93.
32. Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року. Постанова Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2007 р. № 1158 // Офіційний вісник України від 08.10.2007 - 2007 р., № 73, стор. 7, стаття 2715; Pro zatverdzhennia Derzhavnoi tsilovoi prohramy rozvytku ukrainskoho sela na period do 2015 roku. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 19 veresnia 2007 r. № 1158 // Ofitsiinyi visnyk Ukrainy vid 08.10.2007 - 2007 r., № 73, stor. 7, stattia 2715.
33. Про схвалення Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року. Розпорядження КМУ від 17 жовтня 2013 р. № 806 - р. Київ. Електронний ресурс [Режим доступу]: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/806-2013>; Pro skhvalennia Stratehii rozvytku ahrarnoho sektoru ekonomiky na period do 2020 roku. Rozporiadzhennia KМУ vid 17 zhovtnia 2013 r. № 806 - r. Kyiv. . Elektronnyi resurs [Rezhym dostupu]: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/806-2013>-

34. Лукинов И.И. Эволюция экономических систем / И.И. Лукинов. – М.: ЗАО «Изд-во «Экономика», 2002. – 567 с.; Lukinov I.I. Evolyutsiya ekonomicheskikh sistem / I.I. Lukinov. – М.: ЗАО «Izd-vo «Ekonomika», 2002. – 567 s.
35. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.1 / Резол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: видавничий центр “Академія”, 2000. – 864 с.; Ekonomichna entsyklopediia: U trokh tomakh. T.1 / Rezol.: ... S.V. Mochernyi (vidp. red.) ta in. – K.: vydavnychiy tsentr “Akademiia”, 2000. – 864 s.
36. Оцінка життєвого циклу та визначення екологічних критеріїв виробництва молока на фермах. Касянчук В.В. [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://www.researchclub.com.ua/jornal/247>; Otsinka zhyttievoho tsyклу ta vyznachennia ekolohichnykh kryteriiv vyrobnytstva moloka na fermakh. Kasianchuk V.V. [Elektronnyi resurs].– Rezhym dostupu: <http://www.researchclub.com.ua/jornal/247>

Стаття надійшла до редакції 29.04. 2016 р.

Lesia Slatvinska

TELEOLOGICAL KEY POINTS OF DEVELOPMENT OF MILK-PRODUCTION SUBCOMPLEX

Modern economic development of milk-production subcomplex of Ukraine actively demonstrates the strengths and weaknesses that create both opportunities and threats to the long-term economic growth in the context of the chosen strategic European integration forward course.

The most topical issues of national milk-production subcomplex are: reducing the number of cows at farms of all categories; reduction of milk production volume at peoples' farms; a slight increase of milk production at the

agricultural enterprises; reduction of industrial dairy production; reduction of dairy products consumption by Ukraine's population, that is 54% of rationally established norm. The decrease in export of dairy products in 2015 compared to 2011 is by 69.8%.

The aim of the study is based on grounding the systematic approach of scientific general analysis of the essence of targets of milk-production subcomplex development.

Development of the milk-production subcomplex by its essence is a reflection of structural and functional changes of priority economy of production system in the agricultural sector due to innovative investment taking into account the specifics of components and nature of exposure to them of an effective partnership of public regulation system and market self-regulation. This explains the need for forward motion taking into account the requirements of a significant activation of innovative investments, the introduction of standardization, certification, and informatization of society as a motivator of economic relations development of all components of milk-production subcomplex.

The system essence of development of the milk-production subcomplex has been investigated, the main directions of scientific interest on this issue have been analyzed in this work. The scheme of differentiation and integration of the components of milk-production subcomplex in Ukraine has been offered. Schematic diagram of system formation in milk-production subcomplex has been developed that is the object of management to achieve teleological key points of subcomplex.

The study determined that the purpose of system formation of the milk-production subcomplex requires the integration and differentiation of production and management subsystems that have to be provided with government regulation of high quality, market self-regulation and effective partnership at all

hierarchical levels of management (the center-region-district). The effectiveness of management subsystem must be supported by high economic indexes in the manufacturing sector. Synergetic effect of innovation investment, information, standardization and quality control should be reflected in forage production, selection of dairy cattle, production of milk and dairy products, and demand for dairy products at domestic and foreign markets.

Key words: milk-production subcomplex, teleological key point, system formation, integration, differentiation.